

Förra gången hade vi besök av **Mats Helander** som pratade om **välbefinnandeekonomi**.

Han är ordförande i svenska **WEAll**, Wellbeing Economy Alliance, en global rörelse som bildades 2018. Det finns ungefär 20 självständiga noder utspridda över alla världsdelar utom Asien. Svenska WEAll bildades 2023. Rörelsen grundas på värderingar om **mänskligt välbefinnande, respekt för naturen, samt tar stöd i forskning**.

Mats Helanders presentation var fullspäckad med tankar och fakta och inte lätt att sammanfatta, men en röd tråd gick igenom det hela:

Vi måste veta vad vi vill ha för samhälle och utgå från det. En del säger att vi måste ha mer kunskap för att kunna agera rätt. Mats vill vända på det. Först tar vi reda på vad vi vill uppnå. Sen använder vi forskning och kunskap för att nå dit. Bifogar en pdf på hans presentation som du kan titta lite närmare på.

Ingen naturlag

Ekonomi och ekonomiska system är ingen naturlag, säger Mats Helander, det är något som har skapats av människor och går att ändra.

Vad vill vi? Vi vill att folk ska må bra.

Vi vill att det vi gör ska ske efter vad jordklotet tål.

Idag är den rådande inställningen att utveckling är detsamma som tillväxt. BNP ska växa. I Wellbeing Economy Alliance säger vi inte att vi är emot tillväxt, men att tillväxten måste ske inom planetens gränser. Problemet är att det finns ett väldigt starkt samband mellan tillväxt och uttag av naturresurser. Det finns en föreställning att vi kan bryta det sambandet - men några sådana tendenser finns inte. Ibland kan det se ut så men då räknar man inte med att vi har flyttat produktionen någon annanstans. Vi borde ta det efter vår konsumtion istället.

Att mäta välbefinnande

Medellivslängd är ett bra sätt att mäta välbefinnande om man vill ha en enkel siffra, säger Mats. Den går att mäta och innehåller allt: hälsa, utbildning, relationer, förhållande till naturen, förmåga att styra våra liv. Ökar välbefinnandet ju högre BNP är? Ja för de riktigt fattiga länderna, men på en viss nivå planar det ut och vi blir inte lyckligare av ökad BNP. Till exempel har många länder i Latinamerika samma förväntade livslängd som USA. Vi måste titta på andra faktorer.

Mats nämner två böcker: "Statussyndromet" av Michael Marmot om hur vår sociala position påverkar hälsan och livslängden och "Jämlikhetsanden" av Kate Picket och Richard Wilkinson om hur människor mår bättre i jämlika samhällen och att stor ojämlikhet skapar problem i hela samhället med tex ökad kriminalitet och ohälsa.

Mats poängterar att detta gäller på gruppnivå, inte personnivå.

Just nu går Sverige åt fel håll. Sedan trettio år tillbaka har vi en extremt ojämn utveckling, en hög inkomstspredning som sammanfaller med högre problem med hälsa, sociala och miljömässiga. Detta kan ni läsa om i till exempel i boken "Girigsverige" av Andreas Cervenka. Enligt Cervenka äger Sveriges 500 miljardärer - alltså några enstaka personer av en befolkning på 10 miljoner - cirka 3000 miljarder. Det utgör 49% av BNP och är en större andel än i Ryssland, Indien, USA, Frankrike och Kina.

För att må bra behöver vi tilltro till vår egen förmåga, tillit till vår omgivning och hopp och framtidstro.

Vad är ekonomi?

I ekonomutbildningen använder man en schematisk bild av ekonomin (finns i bifogade pdf). Den visar ett flöde mellan företag, hushåll, arbetskraft, löner, varor och tjänster.

Det finns ett grundläggande fel med den bilden, säger Mats. Något fattas. Naturresurser saknas i beräkningarna. Det är som om naturresurserna bara ska finnas där att utnyttja i oändlighet.

Vi har överskridit sex av nio planetära gränser. Vi behöver en bred syn på ekonomi, säger Mats, som inkluderar även allt som inte finns med i den monetära ekonomin. Alltså allt arbete i hushållen, på fritiden, allmänningar, vården, ekosystemens ekonomiska betydelse osv, som har betydelse för individer och samhälle.

Pengar ett påhitt

Ekonomi är mycket mer än marknaden, säger Mats Helander. Och pengar är bara någonting vi tror på. En social konstruktion. Ett påhitt.

Pengarna du lånar i banken fanns inte innan du tog lånet. De skapas av banken i samma ögonblick. Hur mycket pengar som bankerna får skapa regleras bland annat av Riksbanken. Under pandemin fick affärsbankerna låna hundratals miljarder av Riksbanken och riksbankschefen försäkrade att Riksbankens pengar inte kan ta slut. När det gäller staten kan inte pengarna ta slut. Att staten "samlar i ladorna" är bara trams, säger Mats. Men för privatpersoner, företag och kommuner kan pengarna ta slut.

Det nuvarande penningflödet är märkligt. Femtio miljarder finns en dag. Nästa dag är de borta.

En annan syn på ekonomi

Fler och fler ekonomer försöker nu skapa nya ekonomiska modeller, där man tar hänsyn både till socialt välbefinnande och planetens gränser. En bild på en sådan modell finns i bifogade pdf.

Ska vi ställa om det ekonomiska systemet måste det ske stegvis, säger Mats. Det största hindret för omställning är att människor är rädda att förlora jobb och inkomst. Det är där vi måste börja. Kanske medborgarlön är en lösning på detta. Omställningen måste vara rättvis. Vi behöver öka sammanhållningen i samhället, arbeta för jämlikhet. Sverige är ett extremt lågskatteländ, höj skatterna för högavlönade. Beskatta naturresurser och annat vi har ont om, inte arbetet. Inför förmögenhetsskatt för att minska de rikas konsumtion och för att utjämna de ekonomiska resurserna Vi behöver en resurssnål ekonomi. Sänk arbetstiden. Gör om penningssystemet. Gör om skattesystemet. Se till att det finns en krisberedskap.

Hur uppnår vi detta?

Det går att göra massor med saker om man vill, säger Mats. För att nämna ett exempel: I Nya Zeeland har man tagit fram en ny måttstock att mäta välbefinnande som har med välbefinnande att göra.

Men det handlar också om makt. De som haft makten har aldrig lämnat den ifrån sig frivilligt. Det måste till ett mycket starkt tryck underifrån.

Konkret just nu: Folkbildning. Det är viktigt att träffa folk rent fysiskt på möten. Gärna försöka bjuda in sig själv till olika träffar, alltså vid sidan av sociala medier och vanliga medier. Ett halvbra alternativ är digitala möten, som ändå är direkt levande möten där det går att ha dialog. Märkas och synas. Komma utanför våra egna kretsar.

Mats avslutar med ett citat av Dag Hammarskjöld:

"Titta aldrig ner för att kontrollera marken innan du tar ditt nästa steg; bara den som håller sina ögon fixerade långt bort i horisonten kommer att hitta den rätta vägen."

Tack för en inspirerande kväll och välkommen tillbaka.

<https://weall.org/> <https://weall.org/hub/sweden>